

עורכים וכותבים שהכרתי ב"פוסט"

גבריאל צפרוני

לא אחת התגלה כעקשן ונאיבי. כך היה בקונגרס הציוני הכ"ב בבזל, ב-1946, כאשר בן גוריון גבר על וייצמן והתקבל הקו האקטיביסטי שלו. אגרונסקי המאופק והמכופתר, כמתחייב מעורך עתון באנגלית, יצא מגדרו, כינס את עתונאי החוץ וגינה את בן גוריון עד קביעה: "התנועה הציונית איבדה דרכה כתוצאה מסילוקו של וייצמן". הדברים נשכחו מאז, אך בן גוריון זכרם. לאחר קום המדינה דובר בו נכבדות עד שהתמנה מטעם עצמו לשגריר בוויינגטון או בלונדון. אך הוא נשאר בחדר העורך שלו בירושלים, משום שהיה מי שזכר לו את עמדותיו הווייצמניסטיות בעבר ואת תמיכתו בשד החוץ שרת בהווה.

לבסוף נמצאה לאגרונסקי, שהחליף שמו לאגרון, כהונה: הוא מונה בהחלטת ממשלה למנהל לשכת העתונות הממשלתית עם זכות השתתפות בישיבות הממשלה למען "יהיה בעניינים". ואולם, דלתות חדר הממשלה נשארו נעולות בפניו. בן גוריון התעלם ממנו במופגן. בטרם מלאו שנתיים למינוי חזר לחדרו במערכת.

***

תפקידים דיפלומטיים וממלכתיים נמנעו ממנו, והיה עליו להסתפק בתפקיד שגריר הסברה לגויים וליהודים. ב-1955 נבחר על ידי מפלגתו, מפא"י, לעמוד בראש דשימת מועמדיה למועצת עיריית ירושלים, ולאחר הבחירות נבחר לראש העירייה, תפקיד אותו מילא עד פטירתו. בנובמבר 1959 נפטר לפתע. שמו של רחוב ממילא ההיסטורי הוסב לרחוב אגרון, גמול לפועלו בירושלים ולהיצמדותו אליה.

אגרון, עוד כשהיה אגרונסקי, ידע לבחור עובדים מטורים וכשרוניים להפליא. אחד הבולטים שבהם היה רוי אלסטון האנגלי מאגף הלוחמה הפסיכולוגית של מיניסטריון המלחמה בלונדון, שנשלח במלחמת העולם השנייה לנהל את המדור הבלקני הכבוש בתחנת הודיו הצבאית בבית ג'אלה. אגרונסקי שמע על סגולותיו ועד מהרה היה לאלסטון מדור קבוע ב"פוסט" – "הטור הראשון" בעמוד א' – תחום בכינוי דייויד קרטני. מומחים להסברה העריכו שכותנו של קרטני להסברה הציונית שווה ל-5 אגודות. הבריטים היו מודאגים. כדי להתגבר על קרטני ועל ה"פוסט", הובא מדי יום לפנות בוקר עתון ממצרים להפצה בקרב חיילי הצבא הבריטי בארץ. הם גם נאלצו לפתוח מחלקת עתונות מצוידת כהלכה המשרתת את צרכניה, כדי לנתקם מה"פוסט" האנטי ממשלתי. תרף זאת, מעולם לא העזו לסגור את ה"פוסט", גם כאשר רוב העיתונים העבריים נסגרו כעונש לעתים מזומנות.

(המשך בעמוד 119)

גרשון אגרונסקי, שניצב בקיץ 1932 בראש החבורה שרכשה בעזרת ההנהלה הציונית והסתדרות העובדים את ה"פלסטיין בולטיין" הגווע והמירו בתעוזה ב"פלסטיין פוסט", היה חלוץ ציוני, שהגורל הסיטו בתוקף הנסיבות להסברת הציונות וצדקת פועלה. הוא ראה עצמו, בראש וראשונה, כמשרתה של האידיאה שלשמה נטש את הגולה, היפנה עורף לדרכו האמריקני, והפך לבעל נתינות פלשתינאית. פעם, ב-1948, שעה קלה לאחר שבניין ה"פוסט" פוצץ במכונית תופת על ידי שכירי חרב בריטים, שליחי עבדול קאדר אל חוסייני מפקד הכנופיות, עטו רבים מכתבי החוץ שהתאספו אז בירושלים על אגרונסקי, שבאותו לילה עבר לבית רפוס אחר והוציא את העתון במתכונת חירום, ושאלוהו בצוואתו: "מדוע התנכלו לעתון?" השיב להם אגרונסקי ספק בבדיות דעת ספק ברצינות: "אנחנו ב'פוסט' משרתים צנועים של המדינה שבדרך. אולי רצו להעניק לנו פירסום עולמי."

נחזור אל ההתחלות. ב-1932 השיג אגרונסקי את זמיכתם של כמה מחברי ההנהלה הציונית וההסתדרות להוצאת יומון באנגלית בירושלים. זה כמובן לא הספיק ולעזרתו בא ציוני מסור מניו יורק, שהשקיע כחמשת אלפים לירות בעתון ובתמורה קיבל העורך את בנו, טד לוריא, לעבודה בעתון החדש.

ה"פלסטיין פוסט" החל להופיע עם אגרונסקי בראש כשליצרו טד לוריא בן ה-23, ויחד איתם מספר "אנגלו סאכסים", שברבות הזמן היו לכתבי חוץ ידועי שם, להם הפריש העורך את עתוני החוץ שייצג, בעוד הוא מתמסד יומם ולילה לעתונתו. השתקעו בעתון היתה כזו, ששכח לרכוש זירה וכל ימיו התגורר עם משפחתו בדירה שכורה.

כעורך הסתייע בתלמודו האנגלי והיהודי. לימודיו בדרופסי קולג' היהודי ובאוניברסיטה של פנסיבניה לא הזיקו למעמדו, כשם שקשריו המקצועיים הפכוהו ל"מר הסברה".

המאורעות בארץ ובעולם מצאו את אגרונסקי נכון לתפקיד של "פרשן ציוני". המרד הערבי בשנים 1936/9 ומדיניות "הספר הלבן" שבהמשכו הפכו את ה"פוסט" מעתון ל"לשכת עתונות", שכתבי חוץ אוהדים ועוינים עלו לרגל אל העומד בראשה כדי לשמוע את דעותיו. חשיבותו התעמולתית של ה"פוסט" המריאה שחקים. הוא היה לזרוע ראשונה במעלה של המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית. זיקת העורך ל"ר תיים וייצמן ולמשה שרתוק ולגישתם המדינית, גם לאחר קום המדינה, היתה בלתי מעורערת כלפי פנים, וסמויה כלפי חוץ.

שנים רבות היה ה"פלסטיין פוסט" מעין העתון "דבר" באנגלית. שם היה העורך ברל, שמעולם לא קראו לו כצנלסון. ב"פוסט" לא נשמע השם אגרונסקי אלא בפי זרים. לחברי המערכת הוא היה תמיד "ג'יי ג'יי".

כותבים ל"קשר"

תגובת עורך סוכנות עתי"ם

הערה פנימית זו, שהיתה מופנית לעורכים במחשב המקשר בין עתי"ם ומערכות העתונים, לצורך עדכון הידיעה, פורשה על ידי ח"כ יוסי שריד, כאילו אין הפועלים הערבים בבחינת בני אדם. הוא הגיש תלונה על כך למועצת העתונות, ונדחה על הסף לאחר שקיבלה את הסברי עתי"ם. אולם עמוס קינן המשיך גם אחר כך לדבוק בפרשנותו של שריד וחזר על כך כמה וכמה פעמים. כל ההסברים שלנו, שעתי"ם נוהגת לעדכן ידיעותיה לאחר קבלת פרטים נוספים, לא הועילו. ייתכן שאם העדכון היה "במקום 9 בני אדם נא לתקן 9 בחורי ישיבה" – לא היינו זוכים להערות ולהשמצות...

בגיליון "קשר" מס' 10 הופיעה במאמרו של שלום רוזנפלד על "שפתם של העתונאים" ציטטה מדברי עמוס קינן, שלפיה סוכנות עתי"ם אינה מתייחסת לבני מעוטם כאל בני אדם. ומעשה שהיה כך היה: סוכנות עתי"ם פירסמה ידיעה ראשונית כי 9 בני אדם נפצעו בתאונת דרכים בכביש ירושלים-יריחו. בשעה מאוחרת יותר נתקבלה ידיעה על זיהוי הפצועים, ובעקבות זאת נשלח עידכון, שבו נאמר:

תוספת לידיעה

לחשומת לב העורכים:

בפתיחה לידיעה על 9 בני אדם שנפצעו בתאונה, יש לכתוב במקום זאת, כי נפצעו 9 פועלים ערבים מהשטחים.

(המשך מעמוד 47)

ירשו של אגרון ב"פוסט" היה טד לוריא. יליד ניו יורק שבא לירושלים בשנת 1930, וכאמור – כספו של אביו וגורלו הטוב הביאוהו לדרגת עורך חדשות ב"פוסט". אגרוסקי טיפחו; כאשר בן אחיו מרטין אגרוסקי בא לירושלים ככתב מן המניין, היה לעוזרו של טד. בפרוץ מלחמת העולם השנייה. פרץ מרטין אגרוסקי לעתונות העולמית. הוא התמנה לכתב תחנת הרדיו האמריקנית נ.ב.סי. ועבר לאנקרה. כוכבו דרך כמעט בין לילה. בתולדות חייו נזכר ה"פוסט" הירושלמי כמקור הראשון שהוליוו לעתונות בעולם וטד לוריא כמורו הראשון וכמדריכו השני. הראשון היה דודו אגרוסקי.

טד, כרבו ומורו אגרון, ריכז עוצמה עתונאית בהיקף ירושלמי. היה כתבם של כמה עתונים בארצות הברית, ונציגן של מיטב הרשתות האמריקניות. הוא נשא לאשה צעירה מבנות תל אביב, היה ממקורבי ההנהגה והתערה היטב בחברה הארץ ישראלית. ככל שאגרון צמצם זיקתו לעתונו נכנס טד לנעליו. עוזרתו הראשית, שנטלה לעצמה לא פעם תפקידי הכרעה של עורך ראשי, היתה לאה בן דור. הזמנים השתנו ומשה דיין ירש את משה שרת כמכוון סתרים של ה"פוסט" בעריכת טד לוריא. גם לאה בן דור היתה בסוד העניינים. הדבר הודגש עוד יותר כשנתפלה מפא"י והוקמה רפ"י. דומה שה"פוסט" היה תומכה העיקרי של רפ"י בשנות קיומה הקצרים.

ה"פוסט" לא רק החליף נאמנויות ישנות. ותיקי עובדיו עזבוהו ובמקומם באו צעירים. רובם מארצות הברית שעד מהרה הנו לכתבי חוץ מטעם התקשורת העולמית. טד הירבה ליצג את עתונאי ישראל בעולם, יצא בשליחויות שונות, ניהל מאבקים מקצועיים והיה מראשי ועדת העורכים. אולם השליחות החשובה ביותר בעיניו היתה ישיבתו במערכת בירושלים. הוא נפטר הרחק ממנה, בהיותו בטוקיו בוועידת כנס העתונות הבינלאומי (I.P.L.).

***

"רכישה" אחרת של אגרון בשנות המדינה הראשונות היה אלפרד שרמן, שכתב בכשרון רב ב"אובזרב" הלונדוני על ענייני פנים בזמן שלטון הלייבור אחר מלחמת העולם השנייה. שרמן היה קומוניסט בנעוריו. בפרוץ המלחמה גוייס למודיעין הבריטי כיוזע רוסית. הוא נשלח לאגן הים התיכון והתחבר עם אנשי טיטו ביוגוסלביה. בקהיר למד ערבית וממנה הגיע לתוניס ואחר כך ללוב, שטרם נמצא בה נפט. בגמר המלחמה המיד אמונתו בסטלין בסוציאליזם בריטי. באחת, משכיל יהודי-אנגלי מצוי, שכוחו האינטלקטואלי וכשרון הכתיבה והחשיבה דחפוהו לעתונות.

כאשר אגרון הביאו לירושלים נתקל בקשיים אישיים במערכת. כתיבתו היתה למופת אך מנהגיו מוזרים למדי, אופייניים לאינטלקטואל בריטי. בוקר אחד יצא את המערכת ולא חזר אליה. הוא עקר לעין חרוד וחילק זמנו בין עבודת כפיים להרהורים. לאחר כשנה חזר לירושלים בהשאירו בקיבוץ את אמונתו בסוציאליזם, ובאמתחתו ראשית צמיחת רעיונותיו הניארשמרניים. הוא הציע שירותיו לסייעת הציונים הכלליים בכנסת, וקיבלוהו. החל לפרסם מאמריו ב"הארץ" וזכה לתשומת לב מרובה. ביקש להנחיל מושגיו החדשים לגוש האזרחי בישראל – והתאכזב. לדעתו, תורת הניארשמרנות צריכה לצאת לעולם מציון. מעבידיו בכנסת ראוהו כמשרתם הפרלמנטרי ולא כהוגה דעות עצמאי. בדרך התגורר בארץ הקפיד לדבר עברית, נשא אשה מפתח תקווה והתגורר כסטודנט בחדר שכור במנזר נוטרדם הפרוץ על גבול ירושלים לפני מלחמת ששת הימים. מאוחר יותר חזר ללונדון ככתב "הארץ", ובה התעלה כאחד מחברי סגל התכנון של המפלגה השמונית, שהעלה את מרגרט תאצ'ר לשלטון. לימים העניקה לו תואר אבירות עבור שירותיו לבריטניה. עתה, כסיר אלפרד, הוא זוכר בערגה את ימיו לצידו של אגרוסקי בירושלים, שהיתה לו נקודת מפנה חשובה בחייו.

***

המקורת שחסרה לו, כיליד זינה. ארי הקים את השבועון שהופק בעולם, שעליו חלם עוד אגרון מיד לאחר קום המדינה. השניים משכו את העתון שמאלה מהמרכז ורוב העורכים והכתבים היו איתם בעניין זה.

כשמונה שנים ניצבו השניים בראש ה"פוסט". כשנרכש העתון על ידי בעלים חדשים, ואלה החליטו לשנות כיוונו, פינו מקומם וכעורך מונה דוד גרוס, מוותיקי העולים מאנגליה וה"פוסט", ואיש מושב בית זית.

הוא היה העתונאי היחיד ב"פוסט" שהיה גם חקלאי בעל משק הררי. את זמנו, חילק בין המערכת בירושלים למשקו. כדרך צמרת ה"פוסט" היה גם לכתב חוץ ובמערכת ביכר את עבודת הלילה המייגעת ואת חצי היום עשה במשקו. דוד גרוס התמיד עשרות שנים ב"פוסט" והיה בצל עורכיו. כעורך לילה ידע הרבה הברקות ושמר על מסורת העבודה המפרכת שה"פוסט" תבע מאז יסודו מעובדיו הבכירים. כאשר יצא לגימלאות נבלע במשקו עד שהוזמן לחזור לשולחן העורך הראשי, אותו העביר לאחרונה ליורשו, דוד בר אילן.

לאה בן דור, חברת מערכת ה"פוסט" ממחצית שנות ה-30 נבחרה כעורכת הבאה של העתון. היא באה ממשפחה ציונית ותיקה ואת השפה האנגלית העשירה ירשה מאמה האנגליה הקתולית שמאז נישואיה לג'ורג' הלפרן, יליד מזרח אירופה ומראשוני הכלכלנים בציונות, גידלה את ילדיה כציונים גמורים. לאה באה לירושלים מגרמניה, נישאה לאדריכל דן בן דור, נפרדה ממנו ומאז "נישאה" לעתון. היא כתבה אלפי מאמרים ראשיים והשפעתה הרוחנית בו היתה מכרעת. כאשר קיבלה את העריכה הראשית קירבה אליה את ארי רט, שעבד אצל טד לוריא כראש מחלקת החדשות. רט היה ה"לא אנגלי" הראשון שנקלט בצמרת המערכת, וזאת בכוח התמדתו והסתגלותו, תוך שהוא מחקה את קודמיו בעבודה ללא הפסקה ובשנים ללא נטילת חופשה.

לאה חלשה על המערכת וארי על המנגנון. ארי היה פתרון נאות להחזרת העתון לנתיבותיו הישנות ולזיקתו לכוחות המרכזיים במפלגת העבודה. באחד מימי סתיו 1981 נפקד מקומה של לאה בחדרה במערכת. טילפנו אליה ולא נענו. באו לביתה ומצאוה ללא רוח חיים. ארי רט כיהן זמן מה כממלא מקום וכאשר התמנה לעורך היה לידי ארווין פרנקל המתון, שתירם את ההשראה האנגלית

המחברים

גבריאל צפרוני: כתב ב"דואר היום". כתב חוץ במשך עשרות שנים ("דיילי טלגרף", "ניו יורק הרלד טריביון"). עורך ה"בוקר".

יוסף גולדקורן: עתונאי וסופר; היה ממשנתפי "דאס נייע לעבן".

יוסף לנג: דוקטורנט במחלקה לתולדות ישראל, אוניברסיטת בר-אילן.

ד"ר עוזי אלידע: מרצה בחוג להיסטוריה כללית, אוניברסיטת חיפה.

נקדימון רוגל: עוסק בחקר ההיסטוריה של ארץ-ישראל במאה השנים האחרונות.

מוסיה ליפמן: מכון לבון, תל אביב.

חנה דינר: ספריית יד יצחק בן צבי, ירושלים.

דב גנחובסקי: עורך ופרשן כלכלי ב"ידיעות אחרונות". חוקר תולדות ירושלים.

עקיבא צימרמן: חוקר תולדות המורשת היהודית, נושאי דת וחזנות.

שלום רוזנפלד: ראש התוכנית ללימודי עתונאות והמכון לחקר העתונאות היהודית בעולם, אוניברסיטת תל אביב. ממייסדי "מעריב" ועורכו הראשי, 1974-1980.

חיים יבין: הטלוויזיה הישראלית.

שלום קיטל: מנהל חטיבת החדשות, קול ישראל.

אורי פז: מנהל מחלקת החדשות, גלי צה"ל.

יעקב ארז: סגן עורך "מעריב".

ד"ר יורם פרי: עורך ראשי של העתון "דבר".

אורי אבנרי: עתונאי. חבר כנסת לשעבר מטעם תנועת העולם הזה — כוח חדש (1965-1973) ותנועת של"י (1979-1981).

שלמה נקדימון: חבר מערכת "ידיעות אחרונות". מתמחה בתהליכי קבלת החלטות.

דן מרידור: חבר כנסת. שר המשפטים לשעבר.

אלכסנדר צביאלי: חבר מערכת ה"גרזולם פוסט".